

В статті на широкому фактичному матеріалі прослідковуються шляхи становлення словообразовальної структури і розвитку семантики отыменних названь місць з суфіксом **-ник** в новому українському мові кінця XVII – початку XXI в.

Ключевые слова: nomina loci, словообразовательный тип и подтип, словообразовательная структура, денотативная база, словообразовательный формант, суффикс, дериват.

T. SIROSHTAN

THE DEVELOPMENT OF THE WORD-FORMING TYPES AND SUBTYPES OF THE LOCATIVE NOMINATIONS WITH SUFFIX -НИК IN NEW UKRAINIAN LANGUAGE (THE END OF THE XVII – BEGINNING OF THE XXI CENTURY)

The article traces the ways of formation of the word-forming structure and the development of semantics of the locative nominations with suffix **-ник** denoting place in New Ukrainian language of the end of the XVII – beginning of the XXI century.

Key words: nomina loci, word-forming types and subtypes, word-forming structure, denotative base, word-building formant, suffix, derivative.

УДК 81'255.4'28: 81(045)

Ірина СТРУК

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ АНОМАЛІЙ ДІАЛЕКТНОГО МОВЛЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ МАРКА ТВЕНА ТА ЇХНІХ ПЕРЕКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ)

Пропонована розвідка присвячена проблемі відтворення діалектного мовлення. Виокремлено перекладацькі стратегії, якими послуговується перекладач для забезпечення адекватного розуміння реципієнтом мовних аномалій у перекладних творах американського письменника М. Твена.

Ключові слова: діалект, аномалія, стратегія перекладу, переклад, афро-американський вернакуляр.

В умовах тяжіння до національного зближення переклад стає інструментом взаємодії двох мов та двох культур, що мають певні відмінності між собою, які у свою чергу обумовлюють необхідність виокремлення перекладацьких стратегій задля забезпечення адекватності перекладу. Наразі не існує чіткої відповіді на питання, яка стратегія перекладу є ключовою у перекладі національно-забарвленої лексики, тому вважаємо за доцільне дослідити наявні підходи науковців до перекладу діалектів з подальшим аналізом доцільності їх використання в перекладах творів М. Твена «Пригоди Тома Соєра» та «Пригоди Гекльберрі Фінна».

Відтворення діалектного мовлення вимагає від перекладача професійної та творчої майстерності, адже існує загроза потрапити в пастку, розставлену автором, у результаті твір перекладу ряснітиме мовними покручами та незрозумілими конотаціями. Завдання статті: на основі аналізу пропонованих науковцями стратегій відтворення аномалій діалектного мовлення запропонувати компільовану класифікацію перекладацьких стратегій разом з аналізом частотності їхнього використання в аналізованих творах.

Вважаємо за необхідне окреслити предметну царину корелюючих понять нашої розвідки: аномалія та діалект. У загальному мовознавстві російська дослідниця Н. В. Васильцова виокремлює два види аномалій: навмисну і ненавмисну. Прослідкуємо за рухом думки дослідниці: «під ненавмисною аномалією ми розуміємо граматичну помилку, некоректний вибір найбільш адекватних виражальних засобів. Навмисна аномалія [...] це навмисне (усвідомлене) відхилення від мовної норми в мовній поведінці особистості, зумовлене спеціальною настановою мовленнєвого акту та індивідуальними можливостями мовця» [3, с. 69]. Донедавна в перекладознавстві такі помилки, на думку О. В. Ребрія, відносили до субстандартних форм – територіально-діалектних, соціально-діалектних та контамінованих відхилень [8, с. 138]. Послуговуючись думкою науковця, ми називаємо діалект аномалією мовлення та розуміємо як відхилення від норми, що відбувається на фонографічному, лексичному та граматичному рівнях.

Для розуміння такого явища як діалект пропонуємо розглянути соціолінгвістичні розвідки науковців. П. Траджилл визначає

діалект як «різновид мови, який відрізняється від інших варіантів своїми граматичними, фонетичними та лексичними рисами; співвідноситься з певною територією, соціальним класом чи групою [18, с. 23]». Схоже трактування знаходимо у «Словнику американської спадщини англійської мови»: «Територіальний та соціальний діалекти – це різновиди національної мови, які визначаються на різних рівнях мовної структури – фонетичному, граматичному і лексичному» [12].

Принагідно зазначимо, що ми розділяємо поняття соціального і територіального діалектів. Територіальні діалекти вказують на місце дій мовця, тоді як соціальний діалект є індикатором соціального статусу людини незалежно від територіального розташування. У рамках нашого дослідження виділяємо етносоціальний діалект. Таким, за словами російського дослідника О. Д. Швейцера, є афро-американський вернакуляр: «у минулому територіальний діалект [...] у результаті масової міграції негритянського населення на північ і захід країни [...] став діалектом етносоціальним» [10, с. 23].

Очевидно, що відтворення діалектизмів створює певні труднощі при перекладі художнього тексту, особливо якщо це стосується діалекту, котрий не має відповідника у мові перекладу. Таким на думку М. А. Яковлевої є афро-американський діалект: «у повному обсязі неможливо передати такий етнічний соціолект, як негритянський, у зв'язку з тим, що у російській [українській] мові відсутній його аналог» [11, с. 112].

У різні часи проблема можливості/неможливості відтворення діалекту тією чи іншою мірою порушувалася у працях І. С. Алексєєвої, М. К. Грабовського, В. С. Виноградова, С. І. Влахова, В. Н. Комісарова, М. М. Любімова, Н. В. Немцової, В. Д. Радчука, О. В. Ребрія, Я. І. Рецкера, А. В. Федорова, О. І. Чередниченка, О. Д. Швейцера, Н. В. Яковлевої, В. David, J. C. Catford, M. Morini, P. Newmark, E. Clifford, Landers.

Блукання вчених у діалектних лабіринтах відобразилося в дослідженнях різних тактик його перекладу на основі припущень і власного практичного досвіду.

Наприклад, англійський дослідник Дж. Кетфорд пропонує відтворювати діалект мови оригіналу еквівалентним діалектом мови перекладу [15, с. 87]. Такі науковці, як І. С. Алексєєва,

В. С. Виноградов, В. Н. Комісаров, Н. В. Немцова О. Д. Швейцер, Н. В. Яковлева, L. Berezowski, J. C. Catford, підтримують варіант відтворення діалекту просторіччям або розмовною мовою [1; 4; 6; 10; 11; 14; 15]. Український науковець О. В. Ребрій пропонує перекладати діалект за допомогою суржику [8, с. 120].

Різносторонність поглядів щодо відтворення діалекту зумовлена низкою перекладацьких труднощів. Серед них варто виділити такі:

1) відсутність у мові перекладу аналогічних мовних одиниць. Російський науковець В. С. Виноградов зазначає, що «лексика конкретної мови в діалектному плані зонально маркована лише в ареалі поширеності цієї мови і не може мати еквівалентів з відповідним маркуванням в іншій мові», відповідно, дуже важко відшукати еквівалент діалекту мови оригіналу з схожим значенням і формою в мові перекладу.

2) культурна специфіка діалектного мовлення. Виникає необхідність відтворення історичного і національного колориту діалектного мовлення, неприйнятого в рамках перекладного тексту.

Труднощі перекладу аномалій діалектного мовлення науковці пропонують долати за допомогою різноманітних стратегій перекладу.

Наприклад, російський науковець В. С. Виноградов доцільними вважає такі стратегії перекладу: транскрипція або транслітерація, гіпо-гіпернімічний переклад, уподібнення, перифрастичний переклад та калькування [4, с. 62]. М. Бейкер пропонує використовувати такі: генералізація, нейтралізація, культурна заміна, запозичення, перефразування, вилучення [13, с. 249]. Інший науковець К. Долеруп виділяє 8 стратегій перекладу: прямий переклад, культурна адаптація, калькований переклад, гіпо-гіпернімічний переклад, експлікація, компенсація [16, с. 165]. У якості можливого варіанту перекладу знижено-розмовного узусу польський дослідник Л. Березовський пропонує такі стратегії: лексикалізація (регіональна, розмовна, зменшувальна), штучна лексикалізація (54–59), частковий переклад, транслітерація (62), релятивізація [14, с. 71]. А. Роза виділила такі стратегії їх перекладу: додавання, збереження, заміна контекстуального значення [17, с. 85].

Обстоюючи думку про те, що будь-яка класифікація не завжди є самодостатньою, оскільки переклад – це постійний творчий пошук, направлений на вирішення єдиної проблеми – створення адекватного перекладу, вважаємо за доцільне використати компоновану класифікацію стратегій перекладу, котра б відображала дії перекладачів у процесі перекладу творів «Пригоди Тома Сойєра» та «Пригоди Гекльберрі Фінна». Як результат фіксуємо такі стратегії перекладу: компенсація, експлікація, транслітерація, вилучення, додавання, конкретизація, нейтралізація, лексикалізація. Розглянемо їх більш докладно.

Стратегія компенсації, згідно з М. О. Яковлевою, передбачає такий спосіб перекладу, за якого елементи сенсу, прагматичні значення, а також стилістичні нюанси, тотожна передача яких неможлива, передаються в тексті перекладу елементами іншого порядку, причому необов'язково у тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [11, с. 54]. Використання стратегії компенсації можна спостерігати у прикладі:

– *Snatch that light away, Betsy, you old fool – ain't you got any sense?* [25, с. 68] – *А прибери-но свічку, Бетсі, стара дурино! Тобі що, в черепку не родить?* (І. Стешенко) [13, с. 303].

Добираючи з набору потенційно можливих відповідників розмовної мови, перекладачеві вдається отримати чудовий заміник, котрий здатний відтворити безглуздість дій героя з погляду української культури.

Стратегія експлікації, за В. Н. Комісаровим, передбачає заміну лексичної одиниці мови оригіналу словосполученням, що експлікує її значення, тобто дає більш-менш повне пояснення мовою перекладу [6, с. 185]. Ось речення оригіналу і його російський переклад:

– *One er dem big cat-tail-lookin' mullen-stalks would grow in heah, Mars Tom, I reck'n, but she wouldn't be wuth half de trouble she'd coss* [25, с. 183]. – *Какой-нибудь репей, этакий длинный, вроде розги, пожалуй, вырастет, мистер Том, только стоит ли с ним возиться, радость невелика* (Н. Дарузес) [22, с. 203].

Ураховуючи те, що конкретна мовна категорія не здатна визвати в читача передбачені автором асоціації, перекладач удається до стратегії експлікації. Використавши логічне пояснення *какой-нибудь репей, этакий длинный, вроде розги*, перекладачеві

вдається досягти ефекту упізнання аномалії діалектного мовлення в рамках іншої культури.

Стратегія транслітерації – формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу [1, с. 34]. Розглянемо приклад використання цієї стратегії:

–...and about his little boy the dolphin, that would a been a king, but they took and shut him up in jail, and some say he died there [25, с. 56]. –...та про його маленького сина, що звався дофін, чи як його там, котрий теж мав королювати, а його – хвать та й у в'язницю; кажуть, що малий там і помер (І. Стешенко) [20, с. 287].

Перенесення аномалії слова оригіналу у площину перекладу відбувається на рівні графем. Так, передаючи слово *dolphin* як *дофін*, перекладач замінює англійські графеми українськими з урахуванням конотативної інформації тексту оригіналу, як результат відбувається опущення звуку [l], адже герой мав на увазі титулованого спадкоємця французького престолу, а не дельфіна.

Стратегія вилучення передбачає «відмову від передачі в перекладі семантично поширених слів, значення яких виявляються нерелевантними або мають змогу легко відновлюватись у контексті [7]». Про використання стратегії вилучення в перекладі роману М. Твена «Пригоди Гекльберрі Фінна» свідчить такий приклад:

– I wished I was in Jerusalem or somewheres [25, с. 176]. – ...а мені щиро захотілося дремнути кудись якнайдалі звідти... (І. Стешенко) [20, с. 451].

Перекладач використовує стратегію вилучення до фонетичної аномалії діалектного мовлення *Jerusalem*. Приклад унаочнює різноплановість української та англійської мовних систем – перша схильна до максимальної конкретизації деталей оповіді, тоді як українська мова наближена до сприйняття загальної інформації без її детального опису.

Стратегія додавання передбачає введення додаткових лексичних одиниць у мову перекладу. Розширення тексту першотвору, на думку І. С. Алексєєвої, пов'язано з необхідністю повноти передачі його змісту, а також відмінностями у граматичному ладі мов [1, с. 166]. Використання стратегії можна побачити в наступному прикладі:

– *I'll wusshup de groun' und' yo' foot, I will!* [25, с. 174] – **Та я вік за вас молитимусь**, я вам ноги цілуватиму, паночку! (І. Стешенко) [20, с. 453].

Ураховуючи те, що наближений переклад нездатний відтворити емотивне навантаження речення оригіналу, перекладач приймає рішення про розширення речення словами *та я вік за вас молитимусь*, що, безумовно, посилило експресивність поданої інформації.

Стратегія конкретизації супроводжується прагненням перекладача відтворити предметність, цілісність аномалії діалектного мовлення за допомогою уточнення необхідних деталей. Прослідкуємо використання цієї перекладацької стратегії на прикладі українського перекладу твору «Пригоди Тома Сойєра»:

– *Sometimes I dream it's me that done it* [24, с. 77]. – *A to raz чи два наснилося, ніби я сама і вбила* (В. Митрофанов) [20, с. 85].

Граматична аномалія «done» має дуже широкий діапазон значень, тому перекладач удається до конкретизації цього слова, ураховуючи особливості контексту та мови перекладу.

Стратегія нейтралізації має на меті заміщення неважливих або незрозумілих для читача мовних одиниць мови оригіналу на нейтральні або розмовні еквіваленти мови перекладу. Використання перекладацької стратегії нейтралізації при відтворенні аномалій діалектного мовлення українською мовою показано в такому контексті:

– *Bob's been carved up some with a bowie, and Tom's been hurt once or twice* [25, с. 77]. – *Боба таки добре ножсакою черконули, та й Тома поранено разів зо два* (І. Стешенко) [20, с. 316].

В українському перекладі лексична аномалія діалектного мовлення стилістично нейтралізується, що сприймається як принципова направленість перекладача на необізнаного читача, якому нічого не відомо про фірмову зброю.

Стратегія лексикалізації передбачає переклад діалекту регіональним діалектом, розмовною одиницею або зменшено-пестливим мовленням. За приклад слугуватиме наступне речення:

– *But nothing come of it; the faces didn't tell me nothing* [25, с. 128]. – *Проте з виразу тих облич анічогісінько я не вичитав* (І. Стешенко) [20, с. 387].

Перекладачеві вдалося відтворити цілісний відрізок мовленнєвого потоку, замінивши граматичну аномалію діалектного мовлення *didn't tell me nothing* на розмовний заперечний займенник *анічогісінько*.

Здійснений аналіз стратегій перекладу передбачає перехід до розгляду головного завдання нашої розвідки – частотності їх використання в аналізованих творах. Результати дослідження представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1. Частотність застосування стратегій перекладу аномалій діалектного мовлення у творах М. Твена «Пригоди Тома Соєра» та «Пригоди Гекльберрі Фінна»

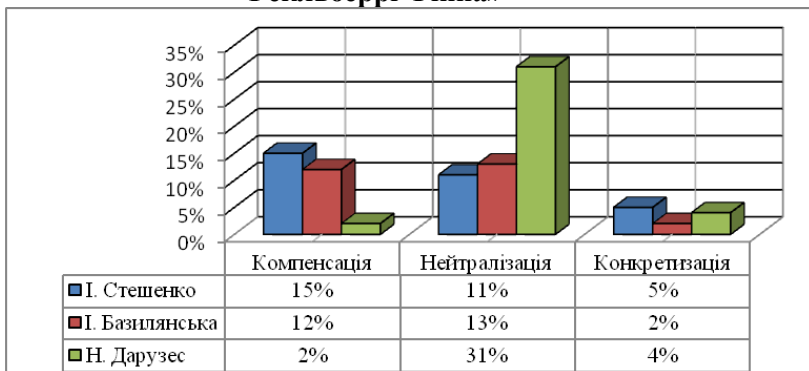
Стратегії перекладу	Пригоди Тома Соєра		Пригоди Гекльберрі Фінна	
	Кількість	%	Кількість	%
1. Компенсація	398	28%	2965	29%
2. Експлікація	5	0,3%	39	0,3%
3. Транслітерація	21	2%	22	0,1%
4. Вилучення	90	7%	115	1%
5. Конкретизація	73	5%	1123	11%
6. Додавання	123	9%	76	0,7%
7. Нейтралізація	657	47%	5654	55%
8. Лексикалізація	38	3%	128	2%

Результати розвідки, наведені в таблиці 1, свідчать про те, що компенсація та нейтралізація є найбільш частотними стратегіями перекладу афро-американського вернакуляру. У творі «Пригоди Тома Соєра» – нейтралізація (47%), компенсація (28%), у творі «Пригоди Гекльберрі Фінна» – нейтралізація (55%), компенсація (29%).

Перекладачі неодностайні у використанні стратегій нейтралізації та компенсації. Кожний перекладач по-різному підходить до доцільності використання цих стратегій. На Рис. 1 пропонуємо детальніше розглянути вибір частотності застосування стратегій перекладу діалектів такими перекладачами: І. Стешенко (1990) [20], І. Базилянська (2010) [21], Н. Дарузес (1988) [22].

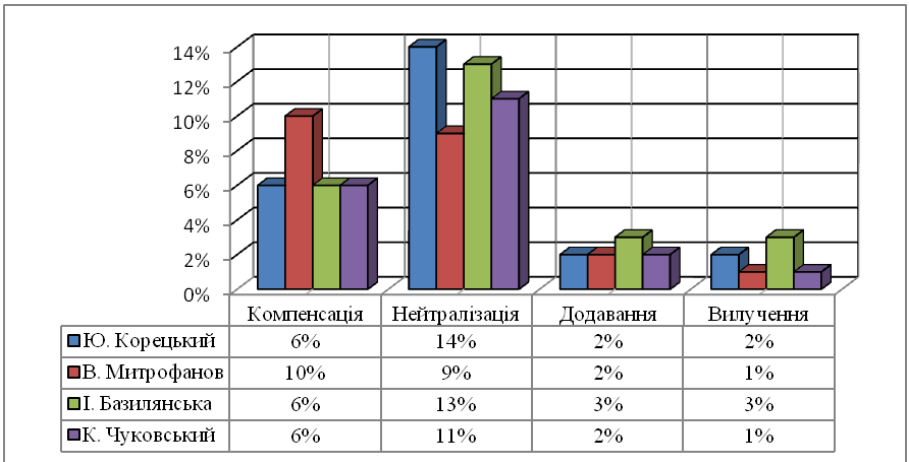
Рис. 1 Гістограма частотності застосування стратегій перекладу аномалій діалектного мовлення у творі «Пригоди Гекльберрі Фінна»

Стратегія нейтралізації в перекладі російського перекладача Н. Дарузес становить 31% від загальної кількості аномалій діалектного мовлення в англійському тексті. Компенсація становить лише 2%, тоді як українські перекладачі зробили головний акцент саме на цій стратегії: І. Стешенко – 15%, І. Базилянська – 12%. Найменш частотним є використання стратегії конкретизації. Українська перекладачка І. Базилянська використала цю стратегію найменшу кількість разів, що складає 2% від загальної кількості діалектного субстандарту у творі «Пригоди Гекльберрі Фінна».

Діаграма, наведена на Рис. 2, покликана виявити частотність використання стратегій перекладу діалектів такими перекладачами: Ю. Корецький (1962) [19], В. Митрофанов (1990) [20], І. Базилянська (2013) [21], К. Чуковський (1985) [23].

Рис. 2 Гістограма частотності застосування стратегій перекладу аномалій діалектного мовлення у творі «Пригоди Тома Соєра»

У перекладі твору «Пригоди Тома Соєра» найбільш частотне використання стратегії компенсації виявлено в перекладі В. Митрофанова – 10%. Стратегія нейтралізації займає головну позицію в перекладах Ю. Корецького – 14% від загальної кількості діалектного субстандарту у творі. Приблизно така ж статистика зафіксована в перекладах І. Базилянської та К. Чуковського – 13% і 11%. У роботах перекладачів виявлено практично однакові відсотки щодо використання стратегій додавання та вилучення. Проте, варто відмітити, що стратегія вилучення в перекладах І. Базилянської є домінантною відносно інших перекладів, складає 3% від загальної кількості аномалій діалектного мовлення, представленого у творі оригіналу.

У світлі викладеного вище вважаємо за необхідне дослідити питання про доцільність використання перекладачами таких стратегій перекладу як: нейтралізація, компенсація, конкретизація, додавання та вилучення.

Нейтралізація, тобто використання стандартної версії мови перекладу, – найбільш поширений спосіб перекладу діалекту в аналізованих творах. Рішення перекладача щодо використання даної стратегії може характеризуватися рядом причин. По-перше, використання цієї стратегії перекладу є однією з найпростіших тактик перекладу діалектного мовлення.

По-друге, вибір цієї стратегії зумовлено прагненням до зрозумілості. Адже перекладач зупиняється на виборі стратегії нейтралізації, коли вважає, що переклад тексту, пронизаний діалектними особливостями, може зробити його незрозумілим, а також нецікавим для читача.

По-третє, використання цієї стратегії здійснюється з умовою збереження цілісної інформації мови оригіналу.

Така стратегія в рамках романів М. Твена видається нам неправильною, адже попри те, що стратегія нейтралізації сприяє кращій зрозумілості тексту перекладу, у цьому особливому випадку це означатиме значну втрату унікальності задуму автора.

Погоджуємося на використанні стратегії нейтралізації лише за умови, якщо ігнорування особливостей діалектного мовлення не несе значних стилістичних втрат.

Другу позицію за частотою використання займає стратегія компенсації. Науковці вважають, що ця техніка є однією з головних стратегій відтворення стилістично знижених висловів. Ми поділяємо точку зору багатьох дослідників щодо доцільності її використання. Проте констатуємо, що перебільшене використання цієї стратегії може знівелювати ті важливі уявлення та стереотипи про носіїв конкретного діалекту, які автор намагався донести читачеві.

У цьому особливому випадку питання про корисність, важливість і доцільність використання стратегії компенсації залишається окремим етапом творчості перекладача, його здатністю відчувати текст.

Стратегія конкретизації є третьою за частотою використання в перекладному творі «Пригоди Гекльберрі Фінна». Ця стратегія в перекладах зводиться до «заміни англійських дієслів із широкою семантикою конкретнішими українськими відповідниками [9, с. 61]». Використання відповідної стратегії, на думку Л. С. Бархударова, мотивоване необхідністю завершити фразу, намаганням уникнути повторень, бажанням досягти більшої образності та наочності [2, с. 213]. Така стратегія є прийнятною у перекладі, позаяк забезпечує адекватне сприйняття діалектного мовлення в рамках іншого культурного континууму. Відтак можемо говорити про доцільність використання цієї стратегії в перекладах українських та російських перекладачів.

Стратегії додавання і вилучення займають міцну позицію у перекладах твору «Пригоди Тома Соєра». У поясненні доцільності використання перекладачами цих стратегій послуговуємось думкою вітчизняного науковця В. І. Карабана, котрий вважає, що «внаслідок міжмовної асиметрії перекладач змушений практично в кожному випадку перетворення системи значень додавати або усувати ті чи інші елементи значення [5, с. 30]»

У нашому ж дослідженні, виходячи певною мірою із попередньо зазначеної думки, розуміємо, що ці стратегії є недоречними, проте і неминучими, адже, як зазначає М. Бейкер, «неможливо взяти до рук об'єкт, не залишивши на ньому відбитки своїх пальців» [13, с. 244].

Головний висновок, який можна зробити, полягає в тому, що переклад діалектного мовлення завжди буде нести за собою втрати. Адже дві різні мови, навіть попри часткову схожість у граматиці чи лексиці, уявляють одну і ту ж реальність у різних площинах, за правилами, установленими їхнім світоглядом. Саме тому принагідно відзначаємо, що переклад знижено-розмовної мови – це є боротьба не на мовному рівні, ця боротьба існує на рівні культур. Отже, нам вдалося виокремити такі основні перекладацькі стратегії: компенсація, експлікація, транслітерація, вилучення, конкретизація, додавання, нейтралізація, лексикалізація. При порівнянні кількості аномалій діалектного мовлення, переданого відповідно кожною із стратегій перекладу в аналізованих творах, отримали гістограму частотності використання вище окреслених стратегій, звівши їх до п'яти з подальшим коротким оглядом доцільності їх використання. Перспективним є комплексне дослідження відтворення фонографічного, лексичного, граматичного та синтаксичного рівнів діалектного мовлення в перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : [учебное пособие] / И. С. Алексеева. – СПб. : Академия, 2004. – 352 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Высшая школа, 1975. – 240 с.

3. Васильцова Н. В. Языковые аномалии на морфологическом уровне: игра или ошибка? / Н. В. Васильцова // Средства массовой информации в современном мире. Петербургские чтения : Тезисы межвузовской науч.-практ. конф. / Под ред. В. И. Конькова. – СПб.: Роза мира, 2005. – С. 69–71.

4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

5. Карабан В. Природа перекладацьких деформацій / В. Карабан, М. Ребенко – К. : Вид-во при Київ. ун-ті, 2007. – С. 27–31.

6. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.

7. Перетокіна В. Ф. Нові тенденції застосування стратегій перекладу галузевої літератури [Електронний ресурс] / В. Ф. Перетокіна. – Режим доступу : <http://confcontact.com>

8. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія] / О. В. Ребрій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.

9. Стельмашук З. Конкретизація як спосіб передачі аспектуального значення багатократності дії в англо-українському художньому перекладі [Електронний ресурс] / З. Стельмашук // Мандрівець. – 2009. – № 6. – С. 58–61. – Режим доступу : <http://journal.mandrivets.com>

10. Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1983. – 216 с.

11. Яковлева М. А. Компенсация при передаче стилистически сниженных высказываний на разных уровнях текста : дис. ...канд. филол. наук : 10.02.20 / Яковлева М. А. ; Моск. гос. лингвист. ун-т. – М., 2008. – 130 с.

12. American Heritage Dictionary of the English Language [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.learnglossary.com>

13. Baker M. Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator / M. Baker. – 2000. – № 12. – P. 241–266.

14. Berezowski L. Dialect in Translation / L. Berezowski. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997. – 152 p.

15. Catford, J. C. *A Linguistic Theory of Translation* / J. C. Catford. – Oxford : OUP, 1915. – 110 p.
16. Dollerup C. *Basics of Translation Studies* / C. Dollerup. – Iasi : Institutul European, 2006. – 260 p.
17. Rosa A. A. *Translating Place : Linguistic Variation in Translation Word and Text* / A. A. Rosa // *A Journal of Literary Studies and Linguistics* . – 2012. – №2. – P.75–97.
18. Trudgill P. *Sociolinguistics : An Introduction to Language and Society* / P. Trudgill. – London : Penguin, 2000. – 240 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

19. Твен М. Пригоди Тома Соєра / М. Твен ; [пер. з англ. Ю. Корецького]. – К. : Веселка, 1982. – 175 с.
20. Твен М. Пригоди Тома Соєра. Пригоди Гекльберрі Фінна / М. Твен ; [пер. з англ. І. Стешенка, В. Митрофанової]. – К. : Веселка, 1990. – 496 с.
21. Твен М. Пригоди Тома Соєра. Пригоди Гекльберрі Фінна / М. Твен ; [пер. з англ. І. Базилянської]. – Х. : Школа, 2013. – 544 с.
22. Твен М. Приключения Гекльберри Финна / М. Твен ; [пер. с англ. Н. Дарузес]. – М. : Просвещение, 1988. – 224 с.
23. Твен М. Приключения Тома Соєра. Приключения Гекльберри Финна / М. Твен ; [пер. с англ. К. Чуковского]. – М. : Дет. Лит., 1985. – 465 с.
24. Twain M. *The adventures of Tom Sawyer* / M. Twain ; [edited by P. Stoneley]. – New York : Oxford University Press, 2007. – 238 p.
25. Twain M. *The adventures of Huckleberry Finn* / M. Twain ; [edited by J. Manis]. – PA. : The Pennsylvania State University, 1998. – 204 p.

И. Струк

СТРАТЕГИИ ПЕРЕДАЧИ В ПЕРЕВОДЕ АНОМАЛИЙ ДИАЛЕКТНОЙ РЕЧИ (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МАРКА ТВЕНА И ИХ ПЕРЕВОДОВ НА УКРАИНСКИЙ И РУССКИЙ ЯЗЫКИ).

Предлагаемое исследование посвящено проблеме воспроизведения диалектной речи. Выделены переводческие стратеги, используемые переводчиком для обеспечения адекватного понимания реципиентом

языковых аномалий в переводных произведениях американского писателя М. Твена.

Ключевые слова: диалект, аномалия, стратегия перевода, перевод, афро-американский вернакуляр.

I. Struk

THE STRATEGIES OF RENDERING THE ANOMALIES OF DIALECT SPEECH (BASED ON WORKS BY MARK TWAIN AND THEIR TRANSLATIONS INTO UKRAINIAN AND RUSSIAN).

The suggested exploration is devoted to the problem of the translation of dialect speech. Translation strategies which should be used by the translator to help the reader to understand language anomalies in the translated works of American writer Mark Twain are figured out.

Key words: dialect, anomaly, translation strategy, translation, African American Vernacular.

УДК 811.161.2 – 26

Олександр ЮРЧЕНКО

СОЦІОМОВНІ ТА ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТОСИСТЕМИ ПРИРОДНИХ РЕАЛІЙ НИЖНЬОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ

В статті здійснено системний аналіз основоположних природних реалій Нижньої Наддніпрянщини (Дніпра, порогів, Хортиці, Великого Лугу, степу); проаналізовано географічні координати, етимологію, історію, розглянуто фольклорні та літературні джерела образності концептів. Концептосистему тут розглядаємо як один зі складників концептосфери (семантичної моделі головних світоглядних понять), що об'єктивується в слові, мові у формі чуттєвих та мисленневих ознак того чи того явища дійсності, що відображає ці ознаки у тексті як ментальні, історичні та етнічні знаки в свідомості народу.

Ключові слова: мовний знак, концепт, поетичний концепт, концептосистема.

Серед актуальних питань українського мовознавства останнього десятиліття особливе значення має виокремлення